

ПОЛ СКАРОН СМЕШНИЯТ НАСЛЕДНИК ИЛИ КОРИСТНАТА ДАМА

Превод от френски: Паисий Христов, 2022

chitanka.info

Действащи лица

Дон Диего де Мендоса

Филипен (Дон Педро), лакей на Дон Диего

Рокеспин — щитоносец на Дон Диего

Карманьол — слуга на Дон Педро

Дон Хуан Бракамон

Леонор дьо Гюсман

Елена дьо Торес

Беатрис — слугиня на Леонор

Пакета — слугиня на Елена

Музиканти

Действието се развива в Мадрид

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Беатрис, Леонор

БЕАТРИС

Госпожо, толкоз труд! Без резултат, за жалост.

Не мога повече, усетих в миг премала.
Да бяхте се все пак прибрала в своя дом!
Било би по-добре!

ЛЕОНОР

Тя има право, щом
5 е изморена от това, че дълго ходи.
Ала не знае мен какво ме тука води.

БЕАТРИС

Нима го знаете?

ЛЕОНОР

Аз да не знам? Как не?
То тъй потиска ме...

БЕАТРИС

И мене. Аз поне
си мислех, че като девойка съм такава,
10 че с мен един лакей не може се сравнява.
И вие в своя път вървите често пеш,
госпожо, като мен, ала с по-горд вървеж.
Мечтаете си, но мълчите непрестанно
и затова и аз ви схващам някак странно.
15 И все пак издържах до тоз момент, ала
по-дълго да мълча, уви, не бих могла.
За нещо с вас безспир да можех да говоря,

до края на света ще стигна без умора.

ЛЕОНОР

Готова съм да те изслушам, Беатрис,
20 внимателно — в ответ на твоя порив чист.

БЕАТРИС

Предлагам разговор да почнем за туй, дето
накара ви сама, без свита, без карета
и без приятели да тръгнете на път
единствено със мен към някой таен кът.
25 Не знам причината, не бих ви укорила,
но като виждам, че сте толкова унила,
не си представям, че хвалебствени слова
заслужила сте си, госпожо, след това.
Та вие скитате три дни извън палата,
30 за да не бъдете от други разпозната.
Дали се провали нарочният кроеж
или разстрои ви неволен, скрит копнеж?
Нима разбирате с какво сега с вас става,
какво ще кажат тез, които ви познават?
35 Друг път се питате: „Какво ще си рекат
за мене другите, дали ще одобрят
постъпките ми.“ За порядъчна ви смятат,
но няма ли да ви сметат за лековата?
Че този епитет ще бъде оправдан,
40 ако се шляете по цели дни без план.
Не се ли плашите от змийските езици,
които подло си намират мъченици?
Едни ще казват, че не ви е в ред умът,
а други — подло и със злост ще ви кълват.
45 Решат ли някои да опетнят честта ви,
авторитета ми това ще zlepостави.
На калпав господар слугата не е в ред.

ЛЕОНОР

Щом твоят ум ще ми даде добър съвет

и виждам, че със мен говориш откровенно,
50 бих искала да се държиш съвсем почтена,
за да ти доверя съществен мой проблем,
заради който вред се мъкнем, без да спрем.
Изслушай ме.

БЕАТРИС

Щом си отворите устата,
слух ставам и ще ви изслушам жумешката,
55 да мога тайната да схвана по-добре.
Друг никой никога не ще я разбере.

ЛЕОНОР

Обичам, Беатрис.

БЕАТРИС

Госпожо, чест ви прави,
че сте чувствителна. Приветствам любовта ви.
Представях си, че сте по-твърда от скала,
60 че вашето сърце е бучка лед, ала
понеже вече ви достатъчно познавам,
заради вас дори живота си аз давам.

ЛЕОНОР

В изискан кавалер така се влюбих аз,
нещастната!

БЕАТРИС

А той студен ли е към вас?

ЛЕОНОР

65 Не, но не знае, че аз страдам безгранично
по него.

БЕАТРИС

Но тогаз кажете му го лично.

ЛЕОНОР

Как своята любов ще му призная аз?

БЕАТРИС

Тогава с него ще говоря вместо вас.

Желязо се кове, дордето е горещо.

70 Бог би ме подкрепил да сторя това нещо:

не бива да таим към хората злина,

а да ги тачим, щом в тях има добрина.

Не може за любов човек да претендира,

щом гледа с хладен взор несретник как умира.

75 И като Нарцис горд да е тоз ухажор,

ще му надвия, без да видя много зор.

Но щом не срещнете сурово изпитание,

как ще получите заслужено признание?

Но кой е той? Държа да знам. Да не рече

80 с успехите си да се перчи!... Вярвам, че

такива има, щом все пак се е наложил

над качества ви. Туй да не ви тревожи!

Уловки ползваме днес колкото си щем

и с тях ще можем да побъркаме съвсем

85 ухажващите ни. На вас ви вече стига,

че знаете кому и как да се намига.

Веднъж хвърлете му омайващ взор така,

че в миг да падне той във вашите крака.

Госпожо, тъй са ви пленителни чертите,

90 че всеки свой копнеж сте склонна да платите

със сълзи. Но копнеж и в другите души

пораждате и той и радва, и души.

Щом сте известна със добрите си прояви,

мъжът ще е щастлив и по ще ви се нрави.

ЛЕОНОР

95 Кой, драга Беатрис, ти даде тоз урок?

Нима с тъй остър ум дарена си от Бог?

До вчера беше ти за мен слугиня проста,

а днеска виждам те схватлива и то доста.

БЕАТРИС

Говоря ви така, защото съм била
100 във плен на любовта, и знам, че бих могла
от полза да съм ви. Но моят мъж загина
и всяка трепетна наслада ме отмина.
Проклет да е денят, когато го видях
за първи път. Ако наказана не бях
105 от лошата Съдба, прислужница неука
аз нямаше да съм. Но Бог решава тука.
Я да се върнем пак на вашите неща.
Кой мъж любовен плам запали ви в гръдта?

ЛЕОНОР

Туй случи се преди със теб да се намерим
110 (ах, виж как всичко в мен започна да трепери).
Разходка предприех през жарък юлски ден
до летния ни дом. И обед бе стъкмен
от мои четири приятелки най-мили,
с които бяхме се за всичко уточнили.
115 Нахранихме се и решихме да поспим,
дордето жежкият ден стане по-търпим.
Шум силен стресна ме, навънка се показах
и от прозореца чер пушек забелязах:
небето цялото гореше в този час
120 и аз, припадайки, за миг загубих свят
вероятно са ме взели за умряла.
Пожарът бе обзел верандата изцяло,
приятелките ми, обхванати от страх,
излязоха навън, макар че в тоз миг бях
125 в опасност, и от жал във сълзи се обляха,
и аз съм сигурна, че искрено скърбяха.
Пари предлагаха със цел да ме спасят,
но страх ги беше, че и те ще изгорят.
И докато така се вайкаха горките,
130 доведен бе при мен от Ангела хранител
един левент и той от дамите разбрал,

че аз съм във дома, а той безспир горял.
Досетих се, че тоз левент не се страхува
от нищо и че би живота си рискувал
135 за мене. Мигом от каляската си скочи,
през пламъците той стремглаво се насочи
към мен — по-точно е да кажа „полетя“.
Народът мислеше, че тича към смъртта
тоз луд, но ето че след малко край стената
140 премина, като ме държеше за ръката.
Със образ почернял и с обгорял перчем,
чак след като видя, че се свързах съвсем,
той се отдалечи от къщата... Едва ли
се сети някой за тоз жест да го похвали,
145 пък и изглеждаше той тъй горд, че не би
очаквал в тоз момент от някого хвалби.
И Ангелът красив отлитна надалече,
а да ме види пак не бе помислил вече.
Представяш ли си как обезсърчена бях,
150 щом в миг дочух, че му живота си дължах.
Тоз случай причини това ми състояние,
той ме доведе до дълбоко отчаяние
и предизвика в мен и горък плач, и срам,
а в момъка разкри чар трижди по-голям.
155 Той е най-прелестен от всички лични хора
и затова не ми харесва никой в двора.
Той ли е толкоз мил, тъй слаба ли съм аз,
че не успявам да прогоня силом таз
любов? Той в случая е явен победител,
160 а на сърцето ми — всевластен повелител.
Щом зърнех го, във мен разпалваше той плам
и раздражение, и ревност... Аз си знам,
че за ревливостта не е вината в мене.
Наскоро в църквата видях го на колène,
165 че води разговор със непозната дама,
и моят паж чак до една врата голяма
ги проследил. Затуй те карам трети ден
тук обиколки ти да правиш редом с мен.

Виж! Най-противният и долен мъж това е.

170 Изпитвам страх, че би могъл да ни познае,
а в странностите си той е неудържим.

БЕАТРИС

Да влезем в къщата! Защо ли тук стоим?
Една красавица е пред вратата спряла.

ЛЕОНОР

Коя е ли е?

БЕАТРИС

Нали не би ви тя изяла?

175 Служете си със по-приветливи слова
и комплимент ще си спечелите с това.

ВТОРА СЦЕНА

Леонор, Елена

ЛЕОНОР

Госпожо, нямам аз честта да ви познавам
и въпреки това сега си позволявам
да споделя, че щом блестите с красота,
180 за вас е също тъй присъща щедростта.
Ей онзи кавалер преследва ме. Разчитам
сега на вас да ми предложите защита
от този досадник. Аз ще сам щастлива, щом
подслон намеря във прекрасния ви дом.

ЕЛЕНА

185 Макар че своя лик пред мен не сте разкрила,
аз двойна сигурност ви бих осигурила.
Не се страхувайте. Елате по-насам.

ТРЕТА СЦЕНА

Дон Хуан, Леонор, Елена, дон Диего

ДОН ХУАН

Неблагодарнице, нима сте тук? Не знам
защо се криехте. Това ли заслужава
190 човекът, който ви безкрайно обожава
и който паднал би пред вас на колене,
на любовта му щом отвърщате със „НЕ“.

ЛЕОНОР

Да, тук съм, Дон Хуан, без никакво съмнение.
Защо ме дразните? Нима за забавление?
195 Сеньор, не бихте със натрапчивост добил
туй, дето бихте си спечелил, щом сте мил.
Държала съм се с вас по начин груб, нахален?!?
От ангелче дори да сте по-идеален
и с извънреден чар да бе ви Бог дарил,
200 не бихте със това душата ми пленил.
Не питайте защо ви толкова презирам.
Във вас самия аз причината намирам
и затова, сеньор, не давайте си вид,
че поводът за вас остава вечно скрит.
205 За да дадеш любов, ти трябва да се нравиш,
не се ли нравиш, аз не знам какво ще правиш.
Предлагате да си сърцата разменим —
на мен такъв обмен не е необходим.
Но в случай че река все пак да го приема,
210 нима сте сигурен, че вашето ще взема?
Обичате ме, но ще трябва ли тогаз
на любовта с любов да отговоря аз?
Във мене влюбен сте — била съм много мила, —
но качества ви как с моите бих сравнила?

215 А по достойнства щом отстъпвате на мен,
то моят дар за вас ще бъде прекален.
По този въпрос ще се ограничи с това.

ЕЛЕНА

Аз нищо смешно не намирам в тези слова.
По-скоро стихове мизерни съставете
220 и ги на женските недъзи посветете,
та с епиграми да втълпите нов урок
на покварения пол нежен, но жесток.

ДОН ХУАН

Госпожо, злостна е към мен свирепостта ви,
такава гавра със несретник не се прави.
225 Видът ви явно е странен, и студен,
но щом взор ангелски отправите към мен,
залагам си честта, че ще си спомням вечно,
че сте постъпили учтиво и човечно.

ЛЕОНОР

Когато, Дон Хуан, се срещнем нейде с вас,
230 каква ли радост ще изпитате тогаз?
Този, който гони ме, гонител мой остава.

ДОН ХУАН

Гонител ли съм, щом сърцето си ви давам?

ЛЕОНОР

Ще чувам ли от вас все същите неща?

ЕЛЕНА

Във вашите очи личи мнителността,
235 но знайте, че се от най-скъпото лишава
този, който любовта докрай не изживява
в наслади. Той е от съдбата прокълнат,
като осъдена душа на вечен ад.
Сеньор, внимателно нещата преценете

240 и тази госпожа намира оставете.
Не подценявайте добрия ми съвет.

ДОН ХУАН

Не, аз обратното ще правя занапред.
Ще се харесвам ли или пък не, на тая
неблагодарница ще служа аз до края
245 на дните си. Дано си нрава промени!

ЛЕОНОР

Какво очаквате освен старешки дни,
зъби изгнили и глава оплешивяла?
Премного време аз със вас съм пропиляла,
пък и омръзнахте на тази дама тук.
250 Защо съдбата си от днес пред някой друг
да не проклинате?

ДОН ХУАН

До утре ще остана
с надеждата, че за ръката ще ви хвана
и до дома ви аз ще съм ви придружител.

ЛЕОНОР

От чакане ще се безкрайно изморите!

ЕЛЕНА

255 Нима дома ми ще обсаждате, сеньор?

ДОН ХУАН

А вие да не сте против мен?

ЕЛЕНА

Да, без спор.
Та кой ли друг се е тъй грубо с мен отнесъл,
Такваз обида кой до днес ми е нанесъл?
Я, Дон Диего! Как на време идва той.

ЛЕОНОР, тихо:

260 За да ми наруши душевния покой...

ЕЛЕНА

Защо смущавате безспирно госпожата?

ДОН ХУАН

Как тялото да се откъсне от душата?

ЕЛЕНА

Та как да изтърпя такъв голям нахал?

Ах, Дон Диего, кой в момента би ви спрял

265 да отървете от тоз дебелак две дами?

Деянието му засяга и честта ми.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Дон Диего, Елена

ДОН ДИЕГО

Госпожо, кой така тормози ви в тозчас?

ЕЛЕНА

Ей този господин.

ДОН ДИЕГО

Как бих повярвал аз?

ЕЛЕНА

Пред своя дом стоях и дама непозната
270 с прислужницата си дотича до вратата
и тихо ми призна, че търсела приют,
защото този мъж я гонел като луд.
Той каза и пред мен, че я обичал страстно,
но тя не иска го и заяви му ясно,
275 че няма никога със него да дружи,
а той държи да я до вкъщи придружи.
Нима с настойчивост досадна, ядовита
все тъй той своята изгора ще зачита.
Взех със молби да го разубеждавам аз
280 и тъкмо в тоз момент пристигнахте при нас.

ДОН ДИЕГО

Ах, драги Дон Хуан, какви са тези сцени?
Нали да служим на жените сме родени!

ДОН ХУАН

Та кой е осъзнал туй по-добре от мен?
Да го приложа тук аз твърдо бях решен,

285 подадох ѝ ръка до тях да я изпратя,
а тя отказа ми със грубост непозната.
Като от чужд човек очите си скри тя,
а две години аз горя безспир по тях.
От ярост бях обзет след дългото търпение.

ДОН ДИЕГО

290 Но обичта не се постига с принуждение?
Насила нивга не печели се любов.
Във случая да ви помогна съм готов,
а утре бих ѝ аз направил посещение.

ДОН ХУАН

Отчаян съм съвсем.

ДОН ДИЕГО

Човек със положение
все се надява...

ДОН ХУАН

295 От неблагодарен чар
жестокост чакай ти, а не заслужен дар.
Аз да я видя се заклех. Каква обида!...

ДОН ДИЕГО

По-важно е човек да е смирен, преди да
се врича в любовта. Не е ли тъй?

ДОН ХУАН

Изглежда
300 сте прав, но аз, уви, не храня хич надежда.

ПЕТА СЦЕНА

Елена, Леонор

ЕЛЕНА

Горкият, тръгна си сърдит и разгневен.
Нали не ще се тъй държите спрямо мен,
щом видя тез очи, които го терзаят,
защото те и мен навярно ще омаят.

ЛЕОНОР

305 Видът ми стига ли, за да сте възхитена
от мен? Не трябва ли да съм ви подчинена?

ЕЛЕНА

Не трябва той да е руган, а извинен,
щом само от пръв взор от вас е бил пленен.
Избирайте: или невидима станете,
310 или му любовта смирено приемете.

ЛЕОНОР

Госпожо, питам се със подигравки как
горкото ми сърце спечелихте все пак.
Ще ви се отплатя за радостта, с която
и вашият мил брат изпълни ми душата:
315 отдалечавайки тоз полудял човек,
вниманието ми спечели си навек.

ЕЛЕНА

Да, Дон Диего е с натура несравнима.
Ако за брат такъв човек изискан имах,
от половината имот да ме лишат,
320 доволна ще съм аз.

ЛЕОНОР

Но хората твърдят,
че ви е брат.

ЕЛЕНА

Не е. Но повече от брат е.

ЛЕОНОР

Нима това, че Дон Диего небогат е,
да се издигне днес причина би било?

ЕЛЕНА

Във него никакъв недъг не би могло
325 да се намери. Но недей да се надяваш
ти на успехи, щом имот не притежаваш.
Уви, по-беден е той и от мен дори,
а в царски двор не се живее без пари?
Пък аз държа да е животът ми разкошен.

ЛЕОНОР (*тихо*):

330 Живот, прекаран в страх и без надежди, лош е.

ЕЛЕНА

Не ви разбрах.

ЛЕОНОР

Ако един мъж средства няма,
тогаз бедняците в тоз дом ще бъдат двама.

ЕЛЕНА

Диего де Мендоса — навред познат е този
човек, но трябва ли в карети да се вози?
335 Твърди, че чичо му в Перу владетел бил,
богатства имал, но... не се е тук вестил.
Надеждата не е имотно състояние,
към него аз все пак отнасям се с внимание,
но без обвързване, което да ме спре...

340 Какво ще кажете?

ЛЕОНОР

Постъпвате добре.

А толкова моми се много лесно лъжат —
оставят се мъже коварни да ги вържат.

Как искам спомен скъп да си запазя аз
за разговорите, които водя с вас,

345 че всеки е за мен дар, от Съдбата даден,
и се надявам, че не ви е бил досаден.

Отивам си.

ЕЛЕНА

Нима? Аз искам да узная,
дордето е при мен, как се нарича тая
красавица, с която не мога се сравни.

ЛЕОНОР

350 Не виждам се сред най-красивите жени
и все пак чуйте: аз съм Леонор Гусман
и засега поне живея във Сен-Жан.

ЕЛЕНА

Елена дьо Торес — туй е пък мойто име:
ако потрябва ви все пак...

ЛЕОНОР

Ощастливи ме

355 туй, че се запознах с една жена, която
с ум, с мъдрост, с красота дарена е богато.
Признателна съм ви и привечер у вас
ще дойда пак.

ЕЛЕНА (*обръща се към прислужницата си Пакета, която се
появява на сцената*):

Пакета, при теб ще съм тозчас...

ШЕСТА СЦЕНА

Елена, Пакета

ПАКЕТА

Кой идва?

ЕЛЕНА

Дебнеш ме, негоднице. Как може?
Дон Диего чете ли писмото?

ПАКЕТА

360

Да, госпожо.

ЕЛЕНА

И нещо каза ли?

ПАКЕТА

Възкликна с радост той
и рече: „Слънчице! Душичко! Ангел мой!“
И изреди над сто хвалебствия такива.
В подобни случаи съм доста отстъпчива
365 и се разплаках. Мен май всеки би склонил.
И немощен да е, без труд би се сдобил
с душата ми и със каквото му се иска.
Когато виждам, че е Дон Диего близко
до вас, че нежности чаровни ви говори
370 през сълзи и, уви, не знае що да стори,
учудвам ви се аз, госпожо дьо Торес,
че не показвате изобщо интерес
към горестите му и хич не се косите...

ЕЛЕНА

Аз бих могла да ви накарам да мълчите,

375 негоднице. От вас съвети аз не ща,
на друг кажете тез несмислени неща.

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Дон Диего, Рокеспин

ДОН ДИЕГО

Такъв инат човек за пръв път аз видях.
Дордето водех го с усилия към тях,
все ми говореше за дама непозната,
380 с която във града се срещнал вървешката.
Изобщо тя не си показала очите,
а пък за нашия чудат човек били те
слънца божествени, прославени крале.
Десетки пъти той пред Бога се закле,
385 че прилежание нечуто притежавал
и да се радва на чаровност заслужавал.
След туй разказа ми за подвизи безчет,
любовниците си ми изброи подред.
Във крайна сметка тъй надълго ми говори,
390 че чух от него над сто весели истории.
Веднага след това показва той на мен
ТРАКТАТ ЗА ПРАВОТО, във проза съчинен,
стихотворения дори ми рецитира.
Усещах, че не ще езикът му да спира,
395 и не попречих на ехидната уста
към дамата да си излее жлъчността.
Той ми заръча да ѝ кажа, че грешала
в това, че с тон възгруб към него държала,
и да я убедя, тъй както аз си знам.
400 Принуди ме дори писмо да ѝ предам,
за да поукротя тоз тигър безсърдечен.

РОКЕСПИН

Сеньор, грижете се за себе си най-вече,
а не за другите. Старайте се безспир

да не влошавате душевния си мир.

405 Таз дама за носа ви води, крадешката
парите взема ви, измъчва ви душата.

И да упорствате да бъде уреден
тоз важен случай, тя отлага ден след ден.

Цели да ви внуши коварната идея,

410 че луда би била по вас, щом вие в нея
сте влюбен. Но, уви, по ред причини тя
не иска днес да ви приеме любовта
и чака в случая едничко нещо само:
на родственика ви имането голямо.

415 И да ви люби тя, и да не ходи с друг,
щом беден сте, не ще ви вземе за съпруг.

ДОН ДИЕГО

Когато чичо ми почине, се надявам
богат да стана. Но кога?

РОКЕСПИН

Бог туй решава.

И аз го бих желал. Но буря щом захване,

420 делът ви може във морето да остане.

Сюрпризи всякакви поднася ни животът:
нали в Севиля щял да ни пристигне флотът,
а той във Амстердам с товара си пристанал
и с пръст в устата си испанецът останал.

425 Съгласен съм да ме обесят, ако таз
неблагодарница все пак приеме вас;

ще секне изворът неспирен на богатата,
защото хич не си държите на правата;

по гарги и врабци прахосвате барут,

430 без полза никаква хабите време, труд,
а другите, уви, не ще ви сметка дирят.

Тресете се от смях, пък аз от срам умирам

ДОН ДИЕГО

Началник ли си ми или мой педагог?

РОКЕСПИН

Ваш ординарец съм — със чест, добър, но строг.

ВТОРА СЦЕНА

Филипен, Дон Диего

ФИЛИПЕН *влиза, пеейки:*

435 Валядолидски^[1] свод на твоята глава
да падне, аз не бих се тюхкал за това.

ДОН ДИЕГО

О, здрасти, Филипен. Какви са новините?

ФИЛИПЕН

Веднага ще ви дам, но на какви държите?
Различни знам: за смърт, за радост, за пари...

440 Днес вещият ви ум какви ще одобри?

ДОН ДИЕГО

По-бързо може ли?

ФИЛИПЕН

Сетете се самин.

Не ме припирайте.

ДОН ДИЕГО

Е, хайде бе, мискин,
или ще има бой.

ФИЛИПЕН

Преди да разберете,
кажете най-напред какво ще ми дадете,
445 защото според мен към платата дължима
е редно нещичко добавъчно да има.

ДОН ДИЕГО

Добре, съгласен съм! Но стига се бави!

ФИЛИПЕН

Сеньор, не бих приел изискването ви.
Или нещата ще изложи най-подробно,
450 или пък мълчешком ще си седя удобно.

ДОН ДИЕГО

Е, говори.

ФИЛИПЕН

Ако си някой позволи
да ме прекъсне и ума ми замъгли,
аз няма да простя една такваз обида.

ДОН ДИЕГО

Кой би го сторил?

ФИЛИПЕН

Ей онази какавида,
455 оръженосецът, убил го Господ Бог!
Все смее ми се тоз нахал дебелоок.

ДОН ДИЕГО

Започвай. Не се бой!

ФИЛИПЕН

На други го кажете.
Нали се врекохте пред мен да зачетете
условията ми... Очаквах до тозчас
460 догадките си да изкажете на глас.

ДОН ДИЕГО

Ако отгатна, ти какво ли ще добавиш?
Знай, че омръзна ми на шут да ми се правиш,
че по гърба ти ще заскача здрав кривак.

ФИЛИПЕН

Аз мислех, че като овца сте тих и благ.

465 За кой ли дявол сте *Кодекса нравствен* чели,
щом сте сърдит и сте без повод пребледнели?
Е, чуйте най-подир това, което знам.

ДОН ДИЕГО

Не ща да слушам. Аз ще го науча сам.

ФИЛИПЕН

Какво? Та няма ли да ме удостоите,
470 сеньор, с честта да ви погаля с глас ушите?

ДОН ДИЕГО

Изискване ще ви поставя на свой ред.

ФИЛИПЕН

Но без притискане отзад или отпред,
защото ще мълча, щом с мене разговарят,
и ще говоря, щом устата ми затварят.
475 Известно ви е где е слабата ми част
и няма да спестя подробности на вас.
От най-послушния слуга ще се лишите,
попречите ли ми да кажа новините:
от премълчаните аз бих се задушил
480 и с тъпата си смърт се бих опозорил.

ДОН ДИЕГО

Е, хайде говори. Не ще те злепоставя.

ФИЛИПЕН

А предговор дали ще трябва да прибавя,
да разкрасявам ли със нещо моя стил?

ДОН ДИЕГО

Тез глупави шеги не би ли ми спестил?

ФИЛИПЕН

485 Да, истина било, че никога Съдбата...

ДОН ДИЕГО

Та ти ме дразниш, щом отвориш си устата.

ФИЛИПЕН

Не само пенсия ви обещавам аз,
но и наследство ще осигуря за вас.

ДОН ДИЕГО

Нима е чичо ми починал?

ФИЛИПЕН

Дами много

490 отвсякъде ще се явят при вас, ей Богу!

Един почтен човек напуска тоз живот,
но във Севиля ви оставя скъп имот.

Ще си представите доколко сте богат,
като ви кажа, че на вас по свой познат

495 маймунки пратил е, посуда от сребро,
и диаманти, и предмети от злато
и папагали, и сто хиляди екю^[2],

[* Екю — стара френска, монета. Б.пр.]

подправки редки, два сандъка със кашу —
и целият товар с два кораба пристига.

500 Надявам се това богатство да ти стига.

Я предложете ми, сеньор, един бокал,
за да забравя, че е чичо ви умрял,
и тялото си, и ума си да отпусна,
а пък и в кухнята ме чака манджа вкусна.

ДОН ДИЕГО

505 Нaley му, Рокеспин, и пак ела при мен.

РОКЕСПИН

Той връща се!

ФИЛИПЕН

Сеньор, във същия момент,
във който канех се във кухнята да вляза,
забулена жена на входа забелязах
с прислужницата ѝ и каза, че със вас
510 тя иска разговор да има в този час.

ДОН ДИЕГО

Да влезе.

ФИЛИПЕН

Влизайте, госпожо с нос превързан,
при Дон Диего — той за никъде не бърза.

ТРЕТА СЦЕНА

Леонор, дон Диего, Филипен, Беатрис

ЛЕОНОР

Така и исках.

ДОН ДИЕГО

Тя е с профил доста фин.

ФИЛИПЕН

Прислужницата ѝ май сваля Рокеспин.

ЛЕОНОР

515 Бих искала да сме сами със вас, дордето говорим.

ДОН ДИЕГО

Ще ли си разбулите лицето?

ЛЕОНОР

Без булото все тъй ще съм си грозновата.

ФИЛИПЕН

Жена със було е я стара, я космата.

ДОН ДИЕГО

Но тази госпожа съвсем добре изглежда,
520 а булото ѝ на съмнение навежда.

ФИЛИПЕН

Аз, господарке, бих се уловил на бас,
че хубост никаква не криете във вас;
щом си забулвате пред хора тъй добри

лицето, то тогаз не струва пет пари.

БЕАТРИС

525 А вие, низък шут на господар най-личен,
покорен мулетар, глупак, лакей себичен,
аз бас държа, че щом тъй хората добри
гневите, пет пари не чините дори.

ФИЛИПЕН

О, лик-решето, ти си извиси гласа
530 и злобно жилна ме досущ като оса,
твой стършел бих желал да съм, макар и низък,
но не забравяй, че на Аполон съм близък.

ЛЕОНОР

Да бягаме! От Дон Диего чаках аз
да ни приеме тук с по-дружелюбен глас.

ДОН ДИЕГО

535 Госпожо, спрете! Дон Диего ще направи
туй, дето ще ви се в момента най понрави.

ЛЕОНОР

Но нека другите излязат и тогаз
съществени неща ще доверя на вас.

ФИЛИПЕН

Незнаен чар, адио!

БЕАТРИС

Върви, подлец познат!

ФИЛИПЕН

540 Слугиньо стара, стой!

БЕАТРИС

Не щем лакей устат!

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Леонор, дон Диего

ЛЕОНОР

Излишни думи аз не ще употребявам,
с изискани слова не ще ви притеснявам.
Поисках среща с вас зарад една жена,
която знае ви безспорната цена.

545 Ала кажете ми дали пък дама друга
не сте със сигурност избрали за съпруга,
защото таз жена, сеньор, за вас държи
да се омъжи, щом оброк не ви тежи.
Способностите ви отлично тя познава
550 и само с тази цел аз тука се явявам.

ДОН ДИЕГО

Ще чуете ответ, но дайте ми обет,
че прелестите ви ще видя най-напред.

ЛЕОНОР

Щом трябва, булото от своя лик бих снела,
обаче да е скрит все пак бих предпочела.
555 Кажете ми дали сте в плен на любовта.

ДОН ДИЕГО

Разбира се.

ЛЕОНОР

Нима?

ДОН ДИЕГО

Е, да.

ЛЕОНОР

Коя е тя?

ДОН ДИЕГО

Една от многото.

ЛЕОНОР

Кажете де.

ДОН ДИЕГО

Елена.

ЛЕОНОР

Елена дьо Торес?

ДОН ДИЕГО

От нея е пленена

душата ми.

ЛЕОНОР

А тя?

ДОН ДИЕГО

О, тя ме обожаваше.

ЛЕОНОР

560 Нима?

ДОН ДИЕГО

Защо пък не?

ЛЕОНОР

Дълбоко се съмнявам.

ДОН ДИЕГО

Не ми ли вярвате?

ЛЕОНОР

От нейните уста
чух, че тя мисли си все за собствеността
на чичо ви, че без туй главно изкушение
не би изпитвала тя никакво влечение
към вас.

ДОН ДИЕГО

565 Приятелки не сте със нея, щом
нарочно сте дошли във скромния ми дом
със цел на моята съдбата да навредите
и в нейната любов да ме разубедите.
Защо си времето прахосвате тоз ден?
570 Елена люби ме — в това съм убеден.
Че как повярвал бих на думите неверни
на дама с лик и ум от булото по-черни?

ЛЕОНОР

Защо по моето почернено лице
ще съдите, сеньор, за моето сърце?
575 Свалете поглед от тез, що боготворите,
та и за мен да си отворите очите.

ДОН ДИЕГО

Навярно този лик красив вещае зло
и да се отърва свръх трудно би било.
Дори и две сърца да има в мен, едва ли
580 на неговия чар те биха издържали.
Госпожо, след като лицето ви видях,
си спомних смътно, че аз някъде ви бях
съзрял — като че бе при случай по-особен.

ЛЕОНОР

Учудва ме, сеньор, това, че сте способен
585 да си припомните лик най-обикновен.
От някоя жена да бяхте заплепенен,
тогаз не щяхте да се сетите, ей Богу,

за таз, която сте избавили от огън.
От този, който само богатството цени
590 и мрази всичко друго, не чакай добрини.

ДОН ДИЕГО

Приятелки добри не сте със нея, щом
с коварни цели сте дошли във моя дом.
Госпожо, спрямо вас допуснах груба грешка
и ми направихте заслужена бележка.
595 Не виждах ви лика, заслужено внимание
не ви обърнах и изпитвам разкаяние.

ЛЕОНОР

Та страдахте ли, че не бяхте ме видял?
За нелюбим предмет нима ви става жал?
Щом мойта личност сте обрекли на забрава,
600 аз заключавам, че това тя заслужава.
Да ми твърдите, че това било ваш грях,
туй означава, че ме вземате на смях.
От мамещи очи днес взорът ви пленен е
и те ви пречат да погледнете към мене,
605 затуй в мен виждате безнравствена жена
и ми вменявате безпочвено вина,
че съм дошла да ви внушавам, че Елена
във любовта си се показва непочтена,
че се надява на наследството ви тя
610 и затова не ви отхвърля любовта,
че непрекъснато за него си мечтае,
че с чувствата ви си безсъвестно играе
и че приема ви заради тоз стремеж,
а не от някакъв неудържим копнеж.
615 И вие блазнен сте от него, но дали
ламтежът ви нелеп не ще ви провали?
Не се съмнявайте, че с туй си намерение
към вас държи се тя с известно уважение.
Елена дьо Торес ми повери това
620 и тя коварството дискретност назова.

А аз съм дамата, която вие нещо
освободихте от уловката зловеща
на Дон Жуан в деня, когато у Елена
ме сварихте: дори не бях така блажена,
625 излизайки чрез вас от огнения ад.
Ако посрещате тез думи с вид чудат,
не ме упреквайте — та аз повтарям само
словата на една обичаща ви дама,
а тя по красота, имот, разкош и чест
630 е по-високо от Елена дьо Торес
и най-цени това, което е във вас.
С тез думи слагам край на срещата ни аз.

ДОН ДИЕГО

А как се казва тя? Къде да я открия?

ЛЕОНОР

Не заслужавате това да ви разкрия.

ДОН ДИЕГО

635 Да дойда ли у вас?

ЛЕОНОР

Елена ще ревнува.

Да идвате сега в дома ми не си струва.

ПЕТА СЦЕНА

Дон Диего, Рокеспин, Филипен

ДОН ДИЕГО

Лакейо, Рокеспин, елате тук при мен.
От случилото се съм свръх озадачен.
Разбрахте ли какво направи тази дама?

РОКЕСПИН

640 Не, но пък виждам, че при вас я вече няма.

ДОН ДИЕГО

Току-що искаше тя мен да убеди,
че от Елена съм аз мамен, и твърди,
че скъсам ли със таз неверница безбожна,
ще срещна дама по-красива, по-заможна.

РОКЕСПИН

645 Така е. Във това и аз се уверих.

ДОН ДИЕГО

Таз, дето преди дни от огъня спасих.

РОКЕСПИН

Каква красавица!

ФИЛИПЕН

Богата!

РОКЕСПИН

Че и млада!

ФИЛИПЕН

Ах, кой би разорал таз хубава ливада?

ДОН ДИЕГО

За нея е въпрос. Не вярвам да греша.

ФИЛИПЕН

650 Предайте я на мен и аз ще разреша
тоз случай лесно: от Елена се надявам
да разбере тез дни какво възнамерява.

ДОН ДИЕГО

Какво би сторил ти?

ФИЛИПЕН

Признайте с вид унил,
че от наследство ви е чичо ви лишил.
655 Понеже чичо ви е брат на мойта майка,
а напоследък тя се все за него вайка,
а пък и аз не съм се с него зле държал,
наследството си той на мене завещал.
Известно ви е, че не ме познават в двора
660 и че изискано със хората говоря,
че изучавал съм латински долу-горе,
че фрази знам като О, tempora, о, mores,
цитирам точно Феб, в стих пиша и във проза,
прилагам някой път дори метаморфоза.
665 Макар че съм педант и със език богат,
Елена иска друг, заможен кандидат,
за да се хвали, че богатства много има,
за да засити с тях жадта си несравнима.
Та Леонор ако отстъпите на мен,
670 фалшив кумир ще е със злато заменен.

ДОН ДИЕГО

Добре! Съгласен съм аз сам да я изпитам
дали имота ми пред мене предпочита.

ФИЛИПЕН

Щом нажеженото желязо яко биеш,
ще можеш смешния наследник да разкриеш.

[1] От испанския град Валядолид, известен с няколко забележителни църкви. Б. пр. ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Елена, Дон Диего

ЕЛЕНА

675 О, не отричайте! Откривам аз сега
по вашето лице изписана тъга.

ДОН ДИЕГО

Че как със вас ще съм аз тъжен и печален?

ЕЛЕНА

Защо отхвърляте един факт тъй реален?
За нещо да не би да сте на мен сърдит?

ДОН ДИЕГО

680 Щом фактът си е факт, защо да бъде крит?

ЕЛЕНА

А как е флотът ни?

ДОН ДИЕГО

Във пристана е спрял.
А чичо да не би да е по път умрял?

ЕЛЕНА

Какво тревожи ви?

ДОН ДИЕГО

В това писмо се казва,
че той починал е, и тази вест ме смазва.

(Дон Диего чете ПИСМОТО)

SFB Error: Unknown content at line 37: C>>>

ГОСПОДИНЕ,

Чичо ви Дон Пелаж отмени, тъкмо преди да почине, Завещанието, което бе направил във ваш интерес, и призна вашия братовчед Дон Педро дьо Буфалос за единствен свой наследник. На вас оставя само пожизнена рента от триста дуката. Направих това, което беше по силите ми, но нищо не получих от стареца, пред когото сигурно са ви представили в твърде лоша светлина, за което, ГОСПОДИНЕ, много съжалявам аз, покорен и смирен ваш слуга,

Жорж Риналди.

SFB Error: Unknown content at line 41: C\$

ЕЛЕНА

685 Сега разбрах защо сте днес като пребит
и с основание сте с много тъжен вид.
Великодушният човек не се поддава
на туй, с което го съдбата съблазнява.

ДОН ДИЕГО

Ако Елена ме обича, никой ден
690 нещастие не би възникнало за мен.
Щом своята ръка тя в моята положи
уверен ще съм аз, че тя не ще отложи
мига, във който мен със радост ще дари.
Едно забавяне, и кратичко дори,
695 и вас ще нарани. Държейки ви ръката,
аз непременно ще попреча на Съдбата
и ще се радвам на блаженство свършено,
без моето сърце да бъде наранено.
О, не забавяйте тоз несравним късмет,
700 ощастливете днес един човек триклет.
Ръката дайте си, сърцето ми вземете
и в утрешния ден съдбата ми решете.

ЕЛЕНА

Но този ви стремеж не е ли прекален?
Ще ви харесвам ли, щом властвате над мен?

705 Изпитваме любов сега един към друг,
но се страхувам да ви взема за съпруг.
Не сте богат, а аз охолство предпочитам.
Как ще живеем без пари? Това ви питам.

ДОН ДИЕГО

Отказвате се от богатството. Защо?

ЕЛЕНА

710 А кой ви е твърдял, че ваше ще е то?

ДОН ДИЕГО

Ах, как можах жена тъй алчна аз да случя?

ЕЛЕНА

Безумство би било, ако със вас брак сключа.

ДОН ДИЕГО

Разбрах, че алчна сте, но бях непредпазлив.

ЕЛЕНА

А пък ви трябваше ум остър, прозорлив.

ДОН ДИЕГО

715 У вас го има, но го алчност затъмнява
и аз си мисля, че на вас ще подобава
един мой братовчед, макар че е гърбат.

ЕЛЕНА

Ще ми хареса, щом като е той богат.

ДОН ДИЕГО

Не мислите ли, че туй би ви унизило.

ЕЛЕНА

720 По се страхувам с вас да мина под венчило.

ДОН ДИЕГО

Сама на себе си ще отмъстите, щом
тоз глупав братовчед ви вземе в своя дом.

ЕЛЕНА

Все пак ако не е с покъщнина мизерна,
ако не е с душа лукава, лицемерна,
725 с каквато вие сте, ще го предпочета
пред някой горд храбрец, затънал в нищета.

ВТОРА СЦЕНА

Елена, дон Диего, Пакета

ПАКЕТА

Пристигна кавалер (такъв ми се той стори)
със щитоносец и с вас иска да говори,
госпожо. Според мен с отблъскващ външен вид.
730 е този господар. Този странен индивид
Дон Педро се зове, но схванах аз веднага,
че тази титла „Дон“ съвсем не му приляга.

ДОН ДИЕГО

О, братовчед ми е.

ЕЛЕНА

Да се качи тозчас!

Със удоволствие ще го приема аз,
735 напук на вас, щом той достоинства притежава.

ДОН ДИЕГО

Дай, Боже, любовта наслади да ви дава!

ЕЛЕНА

Как странен е на вид!

ТРЕТА СЦЕНА

Елена, дон Диего, Пакета, Филипен

ФИЛИПЕН

Пардон, о, Красота!

Аз щях да стигна до последната врата.
Във този дом видях две спални и две зали,
740 и сума ти народ. Дано не сте разбрали,
че искам слънцето да срещна без чадър!
Знам, че на лудите не гледа то хатър.
В тоз случай хвърлям се надолу със главата,
рисувайки да се катурна във водата.
745 Невиждан, чуден взор, в теб ярък плам гори.
Аз сам съм. Карманьол, приятели добри!

КАРМАНЬОЛ

Кажете.

ФИЛИПЕН

Дръжте ме. Усещам сътресение?
Опасно зрелище. Фатално посещение.
Ти, братовчеде, как със поглед на орел
750 сдоби се, как не те видях клепачи свел?
Кажи ми как цял ден ти можеш да се вглеждаш
във нея, без да си за миг очите свеждаш?
Аз само за момент на нея поглед спрях
и вече питам се дали не полудях.
755 А тя все тъй мълчи, таз хубост несравнима!
Обичам умните. А тя дали ум има.

ДОН ДИЕГО

Да, има остър ум.

ФИЛИПЕН

Аз ще я насърча...

ЕЛЕНА

За нещо мисля аз, макар че си мълча.

ФИЛИПЕН

Нерядко и на мен въпросите додяват.

760 Обичате ли ме?

ДОН ДИЕГО

Аз май не се съмнявам.

ЕЛЕНА

Вас всяка ще обикне.

ФИЛИПЕН

Дотук върви добре
таз котаранка, таз гугутка, туй кутре.
Но за жена „кутре“ — родът не може мина.
А никак не върви да сложа „палашкина“.
765 Но вие знаете, че може да се случи
за двата рода да се казва просто „куче“.
Припламва взорът ви от гибелни лъчи
и ми намигвате убийствено с очи,
очи, пораждащи емоции тревожни,
770 които са в разрез със правилата божи.
Госпожо, своите клепачи затворете
и гробищата със гробове не пълнете.
О, нека изгори във този огън лих
горкото ми сърце. Та аз се примирих,
775 че страда моят дух, души го чума черна,
а пък разсъдъкът, в плен на охота скверна,
двусмислено да ви говоря задължи ме.
Да бях със сто очи, каквито Аргус^[1] имал,
или да бях като пророк Тирезий^[2] сляп,
780 като голям гладник да бяхте яли хляб

със малвоазия да бяхте се опили,
Церера^[3] и Бакхус, без да прахосват сили,
ви биха сторили по-хрисима тогаз.
Да можех да не се подсмивам като вас,
785 когато, дъвчейки, си стискате зъбите
от страх, че смут голям на мен ще причините!
Красавице, все пак се смейте. Аз държа
смеха ви заедно със вас да продължа
и нека смеем се и двамата съзвучно!
790 Но... лош ви е смехът и откънтява скучно.
Хи хи хи хи — с тоз смях на закачлив макак
ще ме направите неповторим глупак.
Със вас съм откровен и мой дефект това е.
При страст по-сдържана, аз бих бил по-потаен.
795 С намигвания ме безспирни обсадете,
каквото и да ви говоря, продължете.
Ала без лъкове, че те не са уместни,
а християните ги смятат за нечестни.
В полето на честта, о, божие Творение,
800 ще ви втълпя това отколешно твърдение.
Не разсъждавайте, че много разсъждение
довежда някой път и до обезсърчение.
Нима във любовта ме взехте за новак?
В Галиция тоз стил на мода е все пак,
805 но ще го променим, щом видим, че не струва.
За вас съм аз готов дори да се линчувам.

ЕЛЕНА

Но аз не ща от вас таквоз саомъчение.

ФИЛИПЕН

Вречете се, че във вдовишко положение
не ще изпаднете. Жесток съм като Катон^[4],
810 но зная бебета как правят се в родата.
Установеното в рода ни детевъдство
хич няма интерес към растениевъдство
и тъй като съм аз с уклон генеративен,

необходим ни е съюз копулативен:
815 със прости думи го женитба назовам
и с тез подробности таз среща прекратявам.

ЕЛЕНА

Та ние малко се познаваме. Потрай.

ФИЛИПЕН

Хей, Карманьол!

КАРМАНЬОЛ

Сеньор?

ФИЛИПЕН

Ела ме разкопчай.

Във мен любов гори — превзет е важен връх,
820 а пък жабото ми трепти от огнен дъх.

ЕЛЕНА

От вас аз току-що чух думата „жабо“
и замириса ми веднага на „сабо“.

ФИЛИПЕН

Таз дума и друг път я бих употребил.

Към Дон Диего:

Ти, драги, този брак не би ли одобрил?
825 Той и за двама ни е видимо изгоден.

ДОН ДИЕГО

Показвате, че сте със поглед превъзходен.
Госпожо, тръгвам си.

ФИЛИПЕН

А аз оставам с тоя
небесен ангел.

ДОН ДИЕГО (*тихо на Карманьол*):
Бих умрял, за да е моя.

ФИЛИПЕН
Хей, Карманьол!

КАРМАНЬОЛ
Сеньор?

ФИЛИПЕН
Един фотьойл ми дай,
830 та със очите си да проследя докрай
таз битка, сочните зърна и тез могили
с овал примамлив. Ах, те биха ме убили.
Хей, Карманьол!

КАРМАНЬОЛ
Сеньор?

ФИЛИПЕН
А как ми е яката?

КАРМАНЬОЛ
Добре.

ФИЛИПЕН
А другото?

КАРМАНЬОЛ
Във ред са ви нещата.

ФИЛИПЕН
835 Хей, Карманьол!

КАРМАНЬОЛ
Сеньор?

ФИЛИПЕН

Май чувствам се тревожно.

Ах, Карманьол!

КАРМАНЬОЛ

Сеньор?

ФИЛИПЕН

Млъкни! Млъкни! Госпожо,
какво ще кажете за мене?

ЕЛЕНА

Просто смятам,
че вие засега си струвате цената.

ФИЛИПЕН

Тъй ли? А моето становище последно
840 за вас е, че ума ми взехте неуседно.

ЕЛЕНА

Май нова дума чух.

ФИЛИПЕН

Богат е моят слог,
а не като на тоз мой братовчед убог.
Ако тъй силно ми пленявате духа
и моите очи, пазете си слуха:
845 щом имам сложен стил, ще го префасонирам
като за вас, дори ще го хуманизирам.
Ту с африкански пек, ту със грендландски лед
ще мръзна, ще горя и ще вървя напред.

ЕЛЕНА

Ще ме зарадвате. Дано да го разбирам.

ФИЛИПЕН

850 Ах, стига с този лед и с този огън! Спирам!
Въздействащата мощ на двете ви очи
обгаря моето сърце като с лъчи.
Госпожо, моля ви, покрийте тази жар,
че почвам да крещя: „Пожар! Пожар! Пожар!“
855 А дръзнете ли пак да завъртите шиша,
аз ще се овъгля, съвсем ще спра да дишам.
Нима се смеете?

ЕЛЕНА

Стильт ви ме разсмива.

ФИЛИПЕН

Където ида, в смях се хората заливат.
А щом сънувам сън, ми нищо не тежи.
860 Хей, Карманьол!

КАРМАНЬОЛ

Сеньор?

ФИЛИПЕН

Я случки разкажи
на госпожата, но да бъдат те забавни
тъй както правеше в онез години славни.
Нали ти ръсеше различни остроти,
та пуквах се от смях. И днес ги помниш ти
865 и лесно всекиго с подобни би разсмял.
За Дон Диего й кажи, че би умрял
от глад, че цялото семейство за момента
разчита на една тристадукатна рента,
че няма как да я използват те веднага,
870 че само лихвите сега им се полагат;
че има лично той вина, когато губи,
защото без кръчмар си прави сметки груби,
че на Венера бе непоклатим поклонник,
играч, хитрец, злобар — с две думи: бе негодник.
875 Тъй чичо Дон Пелаж го беше опознал,

че от наследството не отреди му дял;
че триста хиляди дуката златни в брой
и много мебели на мен остави той.

ЕЛЕНА

Та значи ставате човек съвсем заможен.

ФИЛИПЕН

880 Да, драга моя, да! Повярвайте, че може
и ваши да са те, ако не се скъпите
и своята любов на мене подарите.

ЕЛЕНА

От този късмет да се откажа означава,
че съм съвсем без ум.

ФИЛИПЕН

Това кураж ми дава.

885 И друг един въпрос, по който няма спор,
ще бъде изяснен наскоро в този Двор.

Чрез него също ще получа аз блага,
бъдете сигурна! Но чувайте го сега:

Та дядо, който бил от джинса Буфалос

890 продал бил ниви на сеньор де Лавалос

за двеста хиляди екю. Доволен бил

и тази сума той на чичо ми дарил,

а той на своите деца я завещал,

но тъй като пък те се скарали за дял,

895 тогава леля ми намесила се в спора

и по съветите на свои вещи хора

в съда подала тя надлежното прошение,

получила си тъй желаното решение,

обаче в сила то все още не било.

900 И ми дойде на ум тогаз, че би могло

да взема адвокат, но, както е известно,

един такъв процес не се решава лесно.

С добри приятели и с малко далавера

дали ще се реши въпросната афера?

ЕЛЕНА

905 Не бих могла да знам.

ФИЛИПЕН

И аз не гарантирам.

Понеже като вас свръх мътна я намирам,

просителят ми би ви всичко изяснил.

Хей, Карманьол!

КАРМАНЬОЛ

Сеньор?

ФИЛИПЕН

Нали в школо си бил?

КАРМАНЬОЛ

Да.

ФИЛИПЕН

Вкъщи имам аз маймуни, папагали.

910 По колко са?

КАРМАНЬОЛ

Сеньор, по трийсет са. Едва ли по-малко ще са те.

ФИЛИПЕН

А златните кюлчета?

КАРМАНЬОЛ

В момента броя им не мога да пресметна.

ФИЛИПЕН

А чичо бе открил в град Атабалипа̀
чист бисер, който бил на син на Генапа̀

915 (но той покръства се и Джордж след туй му викат —
ах, тези имена как стържат ми езика!).
Ами рубините, които насъбрах!

КАРМАНЬОЛ

И диамантите.

ФИЛИПЕН

Забравил бях за тях.

Тоз кучи Карманьол се лесно разгневява!...

920 На десет хиляди екю се аз надявам
и на прекрасните очи ще кажа „Сбогом!“
Ах, как чаровна сте! Не се косете много:
бездетна щом не сте, деца ще ми родите,
ако все пак на брак със мен се съгласите.

ЕЛЕНА

925 Възможно би било.

ФИЛИПЕН

От вас зависи само,
но не забравяйте все пак заможността му.

ПАКЕТА

Госпожо, зле май чух? След Дон Диего как
ще вземете за мъж един невеж селяк?

ЕЛЕНА

Щом на покоя си внимание обръщам,
930 ще ида ли да се с един голтак прегръщам?

ПАКЕТА

Красив и млад съпруг си е късмет голям.
Парите пред честта! — от майка си туй знам.
Тя казваше ми: „Щом месото ти е младо
и стара рибата, тогава носят сладост.“
935 Ех, Бог да я прости! Как мъдра беше тя!

Веднъж, говорейки пред мен за радостта
в живота, каза, че след плътски наслаждения,
след сладострастен грях настъпват угризения.

ЕЛЕНА

Млъкни или ще ти устата аз затворя!

ПАКЕТА

940 Щом права съм все пак, защо да не говоря?
Госпожо, ще мълча, но още две слова.

ЕЛЕНА

И три кажи ми, но ни дума след това.

ПАКЕТА

Не ме упреквайте, ако шест-седем те са.
Ах, тоз поклонник твой мирише ми на чесън.

ЕЛЕНА

945 Аз — бедна, той — богат: и ще си бъдем сгодни;
ще го предпочета пред всеки друг негодник.
Мъдрец ще стане, щом шест месеца е с мене,
чертите му съвсем ще бъдат променени.

ПАКЕТА

Пък аз преди тоз срок чудесно зная как...

ЕЛЕНА

950 Млъкни, че ей сега ще взема здрав кривак.

[1] Аргус — гигант със сто очи, от които само две спели, за да си почиват, а другите гледали на всички страни. Б. пр. ↑

[2] Тирезий — слеп тивански ясновидец, най-прочутият гадател на древността. Б. пр. ↑

[3] Церера — гръцката богиня на земеделието и плодородието. Б. пр. ↑

[4] Марк Порций Катон Старши (234 — 149) е известен латински политик и писател. На времето се е прочул и като много строг, дори жесток баща. Именно във връзка с тази черта героят Филипен се сравнява с Катон. Б. пр.

↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Дон Диего, Леонор

ДОН ДИЕГО

Разви се спорът ни прилично, и то доста.

ЛЕОНОР

Не е тя лоша, но езикът ѝ е остър.

Нещата виждам аз в по-друга светлина,
но Бог да пази от обидена жена!

ДОН ДИЕГО

955 Обидена била! На чувства се поддава.
Но щом съм ваш, какво на нея ѝ остава?

ЛЕОНОР

Не се в туй убедих, поне до този час.

ДОН ДИЕГО

Ах, колко ми се ще да си не спомням аз
за хубавицата насмешлива, потайна,
960 а да даря на вас страстта си всеотдайна.

ЛЕОНОР

Нещата с времето сами ще проличат.

ДОН ДИЕГО

Аз ненавиждам я, защото всеки път
пред мен твърдеше, че на времето разчита.
Ако към нея със грижовност упорита
965 и с прилежание се изявях аз,
представяте ли си какъв бих бил към вас?
Вас непрестанно бих желал да поощрявам,

а пък от нея бях безспирно заблуждаван.
Услуги правех й. За тях днес чувствам срам,
970 ала добре е, че успях да вникна сам,
но късно, в нейната неблагодарна същност.
Ще оцените ли днес моята насъщна
любов към вас?

БЕАТРИС

Сеньор, днес вашата Елена
издирва госпожата.

ДОН ДИЕГО

Не беше ли с мигрена?
975 Каква й е целта?

ЛЕОНОР

Тя всъщност търси вас.

ДОН ДИЕГО

Не вярвам.

ЛЕОНОР

И все пак добре ще е у нас
да идете сега...

ДОН ДИЕГО

Ах, дявол да я вземе!

ЛЕОНОР

Тя влиза. Скрийте се в алкова. Няма време.

ВТОРА СЦЕНА

Елена, Леонор, Пакета

ЕЛЕНА

Та вижте как ценя възможността да имам
980 честта да бъда с вас.

ЛЕОНОР

Не бе необходимо.
Старанието ви изглежда прекалено.
Вниманието ви, красавице Елено,
към мене упрек е и сладко задължение
и аз би трябвало, но първа, с дръзновение
985 да засвидетелствам респекта си към вас.
На снизходителност ще се надявам аз.
През идващите дни дано се разбере,
че след тез пропуски ще действам по-добре.
Но добрината ви в мен болка и дълг става.

ЕЛЕНА

990 Човек поема дълг, щом радост получава.
Не сторих нищо и във тази благодарност
по-скоро долових твърдение невярно.
В друг случай повече да сторя бих могла.

ЛЕОНОР

Тълкуването ви обижда ме сега.
995 Интелигентна сте — по тоз проблем спор няма,
Във разговора ни показяхте голяма
култура онзи ден. Кой би могъл с такава
начетена жена по ум да се сравнява?

БЕАТРИС

Госпожо, търсят ви.

ЛЕОНОР (*на ухото на Беатрис*):
Нима е вече тук?

БЕАТРИС
1000 О, да, Госпожо, да.

ЛЕОНОР
Но аз очаквах друг.
Ще ми простите, че голяма грешка сторих...
Един настойник с мен желае да говори.

ЕЛЕНА
Нали на вашите услуги сме все пак.

ЛЕОНОР
Позор заслужих аз със този обиден акт.
1005 Но вие сте добра. Нали ще ни простите?
Налагаше ми се.

ЕЛЕНА
Чудесно се държите.
Ах, тази Леонор!

ПАКЕТА
Салонът ѝ блести.

ЕЛЕНА
И всички хвалят я.

ПАКЕТА
Тя нищо не пести
за мебелите си.

ЕЛЕНА
Я погледни, Пакета

1010 какъв красив килим е сложен на паркета.
Ами картините по нейните стени.

ПАКЕТА

По пищност тоз салон не може се сравни
със никой друг.

ЕЛЕНА

Я виж! Че кой ли приближава?

ПАКЕТА

Как кой? Та според мен той ви добре познава.

ЕЛЕНА

1015 Мендоса?

ПАКЕТА

Той е. Да.

ЕЛЕНА

Мъж подъл, непочтен!
Но кой допуснал би?

ПАКЕТА

Излизайки тоз ден
изглеждаше сърдит. И знаете защо.

ЛЕОНОР

А, да. Наставникът за нещо молел. То...
Май времето си зле прекарахте...

ЕЛЕНА

Грешите.
1020 Аз наслаждавах си така добре очите
във тоз блестящ салон, с картини пребогат.

ЛЕОНОР

И мойте не стоят по хубост по-назад.

ЕЛЕНА

Италиански ли? Нима оригинални?

У вас видях портрет със краски свръх банални.

1025 Той беше мой, ала опротивя ми много.

Таз лоша сделка как направихте, ей Богу?

ЛЕОНОР

Че как я схванахте?

ЕЛЕНА

Във ред ми е умът.

ЛЕОНОР

Напротив. И не се лъжете втори път.

Портретът хубав е, той струва си цената,

1030 а щедрата душа не действа слепешката.

Дори да беше тоз портрет несъвършен,

обичам го, щом той принадлежи на мен,

а търсенето на изгода е продажно.

ЕЛЕНА

А в чужди сметки да се вреш ли е по-важно?

ЛЕОНОР

1035 Та по-добре ли е да трупаш свой трезор?

ЕЛЕНА

Щом си с изискан вкус...

ЛЕОНОР

Ти си с повреден взор,

предмета щом цениш, а формата презираш.

ЕЛЕНА

Аз нищо хубаво в портрета не намирам.

ЛЕОНОР

Опитвахте ли го на вкус, че чак така
1040 безцеремонно го осъждате сега?

ЕЛЕНА

Аз нивга лошите неща не ще опитам.

ЛЕОНОР

Изтънчена сте. Пък аз лично предпочитам,
напук на моя вкус, да вярвам във честта:
тя носи щастие ведно със честността.

ЕЛЕНА

1045 Да, съвършена сте.

ЛЕОНОР

Все пак в мен алчност няма.

ЕЛЕНА

Не ми се хич стои при тази рядка дама.
Пакета, следвай ме.

ЛЕОНОР

Да дойда ли у вас?

ЕЛЕНА

Поразходете се навън.

ЛЕОНОР

Добре тогаз.

Но още три слова.

ЕЛЕНА

По-бързо говорете.

ЛЕОНОР

1050 Стареят бързо зле рисувани портрети.
Преди да купите един такъв портрет,
добре ще е да се обели най-напред.

ЕЛЕНА

А вие скривайте туй, дето сте добили.

ЛЕОНОР

Ала защо сте се, госпожо, изчервили?

ЕЛЕНА

1055 От гняв към вас.

ЛЕОНОР

Тъй ли? С насмешка трябва аз
да ви отвърна, та да нямам дълг към вас.

БЕАТРИС

Тя явно се гневи.

ЛЕОНОР

А аз пък ще ликувам,
защото туй за мен е знак, че съществувам.
За жалост бил е Дон Диего зле прикрит.

БЕАТРИС

1060 По-важно бе да е засмян, а не сърдит.

ЛЕОНОР

Ха, Дон Диего!

ДОН ДИЕГО

Да, госпожо.

БЕАТРИС

Тръгна вече.
Засегна се от туй, че госпожата рече,

че ѝ изменяте.

ДОН ДИЕГО

Нима?

БЕАТРИС

Видели ви.

ДОН ДИЕГО

Най-ненадейно бях аз там открит. Уви!

1065 А за вратата хич тогава не се сетих
и се в алкова скрих.

ЛЕОНОР

Сеньор, не се косете.

Сега ще ви предам какво ми каза тя:

не доверявам се на нейните уста

а се стремя и аз така да ѝ отвърщам.

1070 Защо толкова зло се вмъкна в мойта къща!

Тя е в салона си. И аз си тръгвам.

ТРЕТА СЦЕНА

Дон Хуан, дон Диего

ДОН ХУАН

Спрете!...

Защо към мене са все лоши ветровете,
а пък към другите са благосклонни те?
Но нека си втълпи, че никога не ще
1075 ме види тя да ѝ прегръщам колената.

ДОН ДИЕГО

Аз тъкмо бях дошъл за вас със госпожата
да разговарям, но тя е непоправима
и не разбрах защо на вас тя зъб ви има.

ДОН ХУАН

О, все ми е едно каква ми се представя.
1080 И името ѝ аз бих искал да забравя,
но не пристигнах тук, за да ѝ правя сцена.
Желая отсега да служа на Елена,
която току-що към своя дом завлече
неблагодарната — онази, дето рече,
1085 че ме разлюбила. Реших се този ден
да взема дама със нрав уравновесен,
от благороден род и твърдо се надявам
достойнствата ми тя добре да оценява.

ДОН ДИЕГО

Но този ваш стремеж ще е осуетен.
1090 От красотата ѝ Дон Педро е пленен.
Роднина ми е той, пристигна тук наскоро.

ДОН ХУАН

Това аз зная, но за мене е безспорно,
че тоз Дон Педро е един голям глупак.

ДОН ДИЕГО

Съгласен съм със вас, но нейният мерак
1095 е в златото му и това тя одобрява,
а не достойнствата.

ДОН ХУАН

Аз все пак се съмнявам.
Дон Педро в тоз момент й готви серенада,
ала хей онзи мъж устройва му засада:
ще му покажа аз, че никак не е лек
1100 коравият юмрук на предан мой човек.
Ще видим тя кому ще си дари душата.

ДОН ДИЕГО

Защо да будите от сън дълбок жената?
И псета, и народ ще стреснете тогаз,
дървета, камъни ще полетят по вас!
1105 Я вслушайте се в мен: Дон Педро зарежете,
за тази работа на мен се доверете
и утре сигурно ще бъде ваша тя.
В Дон Педро отдалеч личи си глупостта,
със всяко действие за срам и смях той става,
1110 но във селото си за Херкулес минава.

ДОН ХУАН

Щом той е Херкулес, аз двойник ще му стана,
ала избрания път няма да престана
да следвам. Щом не се откаже от Елена,
със смърт ще го дари мъстта във мен стаена.

ДОН ДИЕГО

1115 Тоз случай, Дон Хуан, навява ми съмнение.
Защо не чуем и донпедровото мнение?
За някакъв си слух не се разваля брак.

ДОН ХУАН

И аз да чакам тук като страхлив глупак?

ДОН ДИЕГО

Но моят братовчед се много ловко бие.

ДОН ХУАН

1120 А аз нима?...

ДОН ДИЕГО

Какво добили бихте вие?

ДОН ХУАН

Ще се сдобия с чест и с благородна дама.
Нима е нищо туй? Е, хайде, време нямам,
а трябва да сбера другарите завчес.

ДОН ДИЕГО

О, ти се зъбиш, но ще те начеша аз.

ЛЕОНОР (влизайки):

1125 Сеньор, не чухте ли какво на мен той рече?

ДОН ХУАН

Да, всичко чух.

ДОН ДИЕГО

Личи, че пийнал си е вече
порядъчно, но в мен той предизвиква гняв
с хвалбата си, че бил юнак с юмрук корав.
А с Филипен ако се скара, ще му свия
1130 такъв пестник, че ще му зъбите избия.
Признавам си, че е лакеят ми бързлив,
ала и Дон Хуан не е по-куражлив.
Ха, ето Рокеспин.

(Обръща се към него):

Пристигаш тук на време.
Иди най-острия, най-лъскав меч да вземеш,
1135 и ризницата ми, и щита и тозчас
с туй снаряжение се завърни при нас.

РОКЕСПИН

И мен ли включвате?

ДОН ДИЕГО

Защо пък не? Не стой,
а бързо се върни, че ще започва бой.

РОКЕСПИН

Добре! Ще бъда тук аз само подир миг.

ЛЕОНОР (на Дон Диего):

1140 Обичате ли ме?

ДОН ДИЕГО

Не вярвате ли ми?

ЛЕОНОР

Ах, колко сте лукав! Не ще ме убедите,
щом планове таквиз и то пред мен кроите.
Сеньор, нима това е обич според вас?

ДОН ДИЕГО

И все пак знайте, че ви обожавам аз.

1145 Да бях страхлив, от вас не бих бил уважаван.

ЛЕОНОР

Защо от любовта речта ми странна става?

Ах, как се изчервих! Не взирайте се в мен.

От мъжкия ви чар е моят дух пленен.

С три думи казано: обичам ви премного.

1150 Но... трябва да вървя. Налага ми се. Сбогом.

ДОН ДИЕГО

Доизкажете си, госпожо, мисълта.

Аз в нея долових съществени неща,
за кратко време ми съдбата променихте
и моето сърце дотолкова пленихте,
1155 че секне ли за вас то да се бори днес,
ще се обезвери, оставайки без чест.

Не се страхувам аз от среща със тигрица,
а от раздори със любима хубавица.

Защо от вашта реч за нашите съдби
1160 чух обещание, но нищо не добих?

ЛЕОНОР

Туй обещание не ще ме zlepостави,
по-малкото любов по-силна ще ме прави.
Щом вашта смелост ми засилва любовта,
щом не рискувате, доволна ще е тя.

ДОН ДИЕГО

1165 Рече ли Дон Хуан лакея ми да бие,
тогава моят як пестник ще му надвие
и ще попречи на стремежа му лукав.

ЛЕОНОР

Не би могъл да е разсъдъкът ви здрав,
когато влюбен сте — куражът побеждава
1170 ума, ала дали добре се получава.

ДОН ДИЕГО

Мен плаши ме смъртта, щом толкоз съм ви мил.
Ако случайно бих ви с нещо нагрубил,
не ми прощавайте! Ах, Рокеспин дойде.

ЛЕОНОР

С това оръжие! Досещам се къде
1175 ще ходите сега. Е, сбогом! Заминавам,
защото се от вас, злодею, ужасявам.

ДОН ДИЕГО

Госпожо, спрете! Не! Аз няма да се спра.
Ако остана с вас, от мъка ще умра.

(Тя излиза)

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Дон Диего, Рокеспин

ДОН ДИЕГО (въоръжавайки се):
Напредва ли часът?

РОКЕСПИН

О, да.

ДОН ДИЕГО

Не се бави!

1180 Аз бих ги удрял с кеф по лудите глави.

РОКЕСПИН

Знам, че единият за бой не го хич бива.

ДОН ДИЕГО

И вторият не ще окаже съпротива.

РОКЕСПИН

Май някой идва.

ДОН ДИЕГО

Да. Това е Дон Хуан.

(Дон Хуан се крие)

Къде ли пък ще се укрие тоз хайван?

1185 Ами защо е сам?

РОКЕСПИН

Защото не желае
по неговия гръб тояга да играе
и сигурно държи да бъде тук прост зрител.

ДОН ДИЕГО

А се представяше за ангел изстребител.

Шшт! Чувам музика. Върви без шум след мен.

(Скриват се)

1190 Как смешно Филипен е днес въоръжен!

ПЕТА СЦЕНА

ФИЛИПЕН

Рондаш до Морион по-близо да застане,
за да го ползваме, когато нужда стане.
Изглежда почнахме във твърде ранен час,
отеква музика злокобно покрай нас
1195 и мене ме е страх, че град ще ни удари
или пък че беда въз нас ще се стовари.
Аз чувам в себе си пророчески слова:
„Спри тази музика! Прокоба е това!“
Но знам, че в този квартал заспват късно нощем
1200 и будни врагове намират се все още.
Ах, Бог дано е с нас!

ДОН ДИЕГО

Чуй, Рокеспин, как кряскат:
„Убиват ни! Мъст! Мъст!“ и спящите тъй стряскат.
Подкрепяй Филипен — нали е наш другар,
пък аз на Дон Хуан ще дам чудесен цяр —
1205 върху гърба му пет тояги за награда.

РОКЕСПИН

Аз пък на дамите ще правя серенада.

ФИЛИПЕН

Да почваме ли?

ДОН ДИЕГО

Не! Ще трябва да мълчим,
дордето почнат те, а ние тук ще бдим.

СЕРЕНАДА

Фатална хубост, тя
със своя дивен взор сърцето ми напада,
1210 а нейната лампада
ума ми се завъртя.
Уви, заради нея ден и нощ
измъчвам се, останал съм без мощ.
Зорнице лъчовита,
1215 ти тъй си знаменита,
че будиш в мен възхита.
Или се покажи пред мене, или знай,
че днес ще бъде моят край.
За да предотвратим туй зло,
1220 яви ми се, пленителна Комето,
със кърпа за глава или пък със бонето.
Защото би могло,
ако все тъй я караш,
и до агония да ме докараш.
1225 Със крак ще тропам,
със юмрук ще клопам
дори ще ти се сопам,
а утре заранта, щом слънцето засвети,
ръката ми ще сетиш.
1230 Кълна ти се най-чинно,
че моята ръка не е железен свредел,
че твоя нос не съм повредил,
защото действах най-невинно.
Друг глас във мене се обади:
1235 „Та аз съм твоят мил Амадис^[1],
а ти си моята царица,
красивата ми гълъбица,
прекрасната ми пойна птица.
Добра ли или зла ще си след този ден,
1240 това ще бъде все добре за мен.“

ФИЛИПЕН

Къде си в този момент ти, гълъбице чудна,
по-дъхава дори от роза ранобудна?
Със блуза ли си днес или си със пластрон?
А чу ли своя мил и храбър Амфион^[2]?

ДОН ХУАН

1245 Ах, как да издържа?

ДОН ДИЕГО

(напада Дон Хуан, а след това се връща на мястото си):

Стой тук, че те убивам!

ФИЛИПЕН

Шум чувам!... И човек пред себе си откривам.

РОКЕСПИН

(напада Филипен и се връща на мястото си):

Дай бързо меча си!

ФИЛИПЕН

А каската, а щита?

И ние готвим се за бой и за защита.

Ала куражът ни избяга. Ще го погнем,

1250 че нужен ни е той.

ДОН ХУАН

Дано ми Бог помогне
в борбата с този злодей! Ах, ето го, уви!

ФИЛИПЕН

За мен говореше... Но накъде ли сви?

Не биваше отгук да мърдам, но сгрехих.

ДОН ХУАН

На смелостта си се премного доверих.

ДОН ДИЕГО

1255 Обърнаха си гръб, не ще си нищо сторят.

РОКЕСПИН

Те толкоз са добри, че май ще се сговорят.

ФИЛИПЕН

Ах, как се провалих!

ДОН ХУАН

Безсмислена засада!...

РОКЕСПИН

Защо на курвите да правя серенада!

(Мечът на Дон Хуан се удря в меча на Дон Педро)

ДОН ХУАН

Аз съм против смъртта.

ФИЛИПЕН

А този меч защо е?

1260 Приятелю, недей!

ДОН ДИЕГО

Юнаци, туй какво е?

Ще се погубите!

ФИЛИПЕН

Грешите. Един друг

спасяваме се.

ДОН ДИЕГО

Бой не ща да гледам тук.

ФИЛИПЕН

О, братовчед, привет!

ДОН ДИЕГО

Здравей!

ФИЛИПЕН

Един убиец

мен, братовчеда ти, решил бе да затрие.

1265 Но мъжеството ми е непрестанно с мен,
на кон или пешком, подкрепя ме везден,
в полето и в града. То тоз разбойник стресна
и мигом хукна той в посока неизвестна.
Да можех да прозра във тайната му аз!...

ДОН ХУАН

1270 Спокойно! Аз ще я разкрия тук тогаз:
Дук някакъв решил туй долно покушение
да стори — бил ревнив или пък под давление.
Та този дук, с душа като на заек плах,
ме мразеше и аз, на свой ред, го презрях.

1275 Бях на един концерт и беше ми забавно,
за беззащитен той ме взе и незабавно
на мен нахвърли се ведно със други трима,
но аз отвърнах им със сила несравнима
и ги разгоних, без да бъда наранен.

1280 Та ето със какво ще помня този ден.

ФИЛИПЕН

Лъжец! Не казвай, че изпрати ги в каторги?

ДОН ДИЕГО

Щом има храбростта на Сид, на свети Георги...

ДОН ХУАН

Взема настрани Дон Диего и му казва:

Приятели сме с вас, държа на своята чест,

с разпалени слова говорих ви аз днес,
1285 обаче прецених след туй, че добротата
е най-добрият път, и с радост във душата
възбудата си ще потискам занапред
и ще се водя все по вашия съвет.
Но си спомнете, че се врекохте пред мен
1290 с любимата ми да говорите след ден.
Кажете й, че съм и умен, и имотен,
че гарантирам й щастлив брак доживотен,
че вдъхвам в хората и страх, и почитание,
че съм испанец, но със ясното съзнание,
1295 че нося в себе си ред качества вродени,
с каквито древните герои са дарени,
накратко казано, че съм с престиж огромен.
Но имам и недъг и той е, че съм скромнен.
Е, сбогом. Доста се шегувах тази вечер,
1300 а крайно време е да си изтегля меча.
Щом не накарах ни един за друг да жали,
очите ми бе по-добре да бяха спали.

(Излиза).

ФИЛИПЕН

Ако аз можех да не мисля за ковчег,
воювал бих безспир, та даже и цял век.
1305 Но щом след всеки бой се иска погребение,
нелепост е това, без всякакво съмнение.

ДОН ДИЕГО

Ще го извърши ли?

РОКЕСПИН

Не вярвам. Не се бой.
За тялото си е сега загрижен той.

ДОН ДИЕГО

Ах, колко ми се ще със отривист пестник

1310 да дам урок на тоз надменен хубостник!

ФИЛИПЕН

Та той е по-страхлив...

ДОН ДИЕГО

... от теб ли? Колко пъти?

ФИЛИПЕН

Стотици.

ДОН ДИЕГО

Вярвам, щом така твърди умът ти.

Аз за Елена бих желал да поговорим.

ФИЛИПЕН

След ден е бракът.

ДОН ДИЕГО

Как?

ФИЛИПЕН

Излишно е да спорим.

1315 Поръчахме дори каляска, облекло,
обслужващи...

ДОН ДИЕГО

О, не! Това не би могло
да бъде истина.

ФИЛИПЕН

Повярвайте. Така е.

ДОН ДИЕГО

(излизайки заедно с Филипен):

Ще кажеш пътъом таз история каква е.

[1] Герой на испански рицарски романс. Б. пр. ↑

[2] Амфион в древногръцката митология е цар на Древна Тива, където бил почитан като местен герой. Б. пр. ↑

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Филипен, Пакета

ФИЛИПЕН

Къде е госпожата?

ПАКЕТА

Ще се яви тозчас.

ФИЛИПЕН

1320 Пакета, мила...

ПАКЕТА

Да?

ФИЛИПЕН

Да кажа ли с цял глас?

ПАКЕТА

Разбира се. Сега сами сме в тази стая.

ФИЛИПЕН

Признавам си, че смях неистово желая,
но госпожа Торес сковава ми смеха,
а тъй те любя, тъй разведряш ми духа.

ПАКЕТА

1325 О, не шегувай се. Между момите има
такива като мен — със красота, сравнима
със таз на знатните госпожи. Но по тях
ще видиш бисери, сланина, яйчен прах,
различни мазила, балсами и белило,
1330 и овнешки нога, и пудра, и червило,
но в огледалото любовно щом се взрат,

с лъжлива красота изпъква им ликът
и аз нарекъл бих тоз лик декоративен —
от чужда красота е станал той тъй дивен.
1335 Те и в краката си такава хубост влагат,
но най-противни са, в леглото си щом лягат.
А лошият им дъх, отпуснатото тяло —
изглежда само те са техни поначало.
Те притежават уж пленителни коси,
1340 а всъщност те са от увехнали реси
и ми приличат на красиви горски гъби,
мним накит, присаден върху глави беззъби.

ФИЛИПЕН

Ти имаш толкоз ум! Как с него се сдоби,
Пакета, та ме тъй омая? Да не би
1345 от някой автор стар да си го усвоила?
Със тоз ум прозорлив ти би ме поразила.
С Елена аз реших да скъсам отсега
и затова на теб подавам днес ръка.
Я виж, тя идва тук.

ВТОРА СЦЕНА

Елена, Филипен, Пакета

ЕЛЕНА

Май твърде късно ида.

1350 Прощавайте, ала поисках да се видя
с една дукеса — дълг към нея аз изпитвам.

ФИЛИПЕН

Зорнице бляскава, в момента се опитвам
да разбера как от Дон Педро и от вас
засято семе би родило плоден клас,

1355 как щом във нашата страна се то разсее,
тя с него би могла света да завладее.

ЕЛЕНА

Достойнството ви ме дотолкова плени,
че волята ми се на вашта подчини.

ФИЛИПЕН

Дукатите ми са във тоз момент хиляда,
1360 но на един лентяй заех пари, че страдал
от бедност. Той сега твърди с уверен глас,
че ще ги върне, но ме хваща вече бяс,
защото пише ми, че бавно действа с мене,
понеже повече на краля задължен е,
1365 че комисарят му в Севиля бил дошел
и патагонците на фронта бил отвел.

ЕЛЕНА

Фландрийската война на бедност ни обрича.

ФИЛИПЕН

В последно време той пред мене се зарича
известна сума в брой да ми даде все пак.

1370 Как хубаво е да зарадвате бедняк,
надяващ се на пек през мразовит сезон,
както евреите на помощ от Сион^[1]!

За жалост, тези дни в жар ще издъхна аз,
а при женитба бих изпаднал във екстаз.

1375 Пет хиляди екю в коприна и велур
ще стигнат, за да сме на сватбата ажур.
Дордето в църквата урежда ни се бракът,
каляските отвън готови ще ни чакат.

А към въпросните пари аз бих додал

1380 и диаманти, тъй че лесно бих избрал
най-качествените и фини платове
във най-изискани, в най-свежи цветове.

ЕЛЕНА

Ще се откажа от предишния обет.

ФИЛИПЕН

За всеки месец аз нов, моден тоалет

1385 ще ви осигуря в оранжев цвят постелен.

ЕЛЕНА

Отдавна този цвят минава за нефелен.

ФИЛИПЕН

А в тъмносин десен?

ЕЛЕНА

Банален е все пак.

ФИЛИПЕН

Защо пък да не са със цвят на кукуряк?

ЕЛЕНА

Пределно е крещящ, не радва той окото.

ФИЛИПЕН

1390 И рокля кожена ще включим в облеклото,
а ще добавим и раирано палто,
обточено със кант, за да ви топли то,
а багрите ще са в такива съчетания,
каквито носят се от дамите в Испания.

ЕЛЕНА

1395 Пари ми дайте, пък аз ще си търся цвят.

ФИЛИПЕН

А мойто пардесю ще е от ален плат
във съчетание с къс панталон сатенен.

ПАКЕТА

Виж! Дон Диего!

ФИЛИПЕН

Ах, съдбата срещу мене
нарочно праща днес един подлец типичен.

ЕЛЕНА

1400 Избягвате ли го?

ФИЛИПЕН

Аз бих бил безразличен
към него, ала той послужи си с измама,
лиши ме от едно имение голямо
и в себе си държи той моя документ.
Простете ми, че тъй говоря в този момент,
1405 но с меча си аз бих постъпил безчовечно.

ЕЛЕНА

В алкова скрийте се!

ФИЛИПЕН

Благодаря сърдечно!
А с него скъсайте!... Веднага ми кажете,
щом тръгне си оттук.

ЕЛЕНА.

Добре ви чух съвета.

ТРЕТА СЦЕНА

Дон Диего, Елена

ДОН ДИЕГО

Госпожо, тук не ме доведе любовта,
1410 а грижата да ми е чиста съвестта.
При вас дойдох със цел съпруг да ви предложа,
и да ви уверя, че много ви подхожда.
За Дон Хуан е реч.

ЕЛЕНА

Не, той не ми отива.

ДОН ДИЕГО

Че откога ли сте чак толкоз придирчива?
1415 Та той е тъй богат!

ЕЛЕНА

С лош нрав се отличава...

ДОН ДИЕГО

Мой братовчед е...

ЕЛЕНА

Туй се чрез кръвта предава.

ДОН ДИЕГО

Клин клин избива. Той днес властва ви в сърцето...

ЕЛЕНА

А утре вие ли?

ДОН ДИЕГО

Да, само да речете!
Нима щастлива тоз селяк ще ви направи?

ЕЛЕНА

1420 Не го петнете, че триж по`ще ми се нрави.

ДОН ДИЕГО

Обичате ли го?

ЕЛЕНА

Да. Би бил мил съпруг.

ДОН ДИЕГО

Мен Бог ме е създал да преживявам тук
със щедрост, с добрина — в тях скрит е цял трезор.

ЕЛЕНА

На всичко сте богат — като за Леонор.

ДОН ДИЕГО

1425 Навярно е така, но малко страх усещам,
че ще научи тя за тази наша среща.

ЕЛЕНА

Не виждам риск за вас.

ДОН ДИЕГО

Той би се проявил,
ако заможен бях.

ЕЛЕНА

Със друга бихте бил,
ако желаното от Господ сте получил.

ДОН ДИЕГО

1430 Все пак съм му длъжник, защото ме научи,
че за да съм ви мил, голтак да съм не бива.

ЕЛЕНА

Аз мисля, че да сте нахал не ви отива.

ДОН ДИЕГО

Е, да, но съм на път да стана триж нахал.

ЕЛЕНА

Е как?

ДОН ДИЕГО

Довеждайки един брак до провал.

ЕЛЕНА

1435 Та моя ли?

ДОН ДИЕГО

Да, да.

ЕЛЕНА

Че имате ли власт
над мен?

ДОН ДИЕГО

Да, тъй като загрижен съм за вас
и се зарекох да не дам на Хименей^[2]
достойна дама в брак да свърже със пигмей.
Дон Педро не е туй, което ви се иска.
1440 Богат е уж, ала несрета го потиска.

ЕЛЕНА

Защо с нелепости си пълните главата?

ДОН ДИЕГО

За да не стъпчете честта си бързешката.

ЕЛЕНА

А бих си минала без грижите ви аз...

ДОН ДИЕГО

Обичам ви, затуй се грижа тъй за вас.

ЕЛЕНА

1445 Ще ви покажа, че от вас не ме е страх
и брак ще сключим.

ДОН ДИЕГО

Как? Добре ли ви разбрах?

ЕЛЕНА

Напълно. При това решихме се без време
и вас, и Леонор за кръстници да вземем.

И все ми е едно, че би могъл градът

1450 за нас нелепости да пусне този път.

ДОН ДИЕГО

Уверен съм, че тя е вече във течение,
но ще я отклоня с уместно предложение.

ЕЛЕНА

Със Леонор света дори да подведете,
мой мъж ще бъде той.

ДОН ДИЕГО

Каквото да речете,

1455 ще се завърна тук със Леонор след час.

ЕЛЕНА

Май побесняхте.

ДОН ДИЕГО

Май тъй случи се и с вас.

ФИЛИПЕН (*излиза от алкова*):

Ах, този братовчед! Кълна ви се, госпожо,
че вече бях готов да го наръгам с ножа,
ала ме хвана страх да не изплаша вас.
1460 Все пак ще му платя при друга сгода аз.
Във случая лъва със заек бих сравнил.
Когато яд се е във мене разразил,
тъй разгневявам се, че моето злочинство
повежда лют двубой със кръвното роднинство.
1465 Ако сърцето му изгриза, е възможно
да ми се услади. Възпрете ме, госпожо!
В противен случай в мен кръвта ще побеснее.
Кой знае? Май да не помръдвам по-добре е.
А пък окаже ли за миг съпротивление,
1470 аз бих го умъртвил без капка угризение.
С юмрука си не си играя на балон,
дори със удар лек от раз повалям слон.
Не се ядосвам аз за щяло и нещяло,
една голяма страст съсипва ме изцяло.
1475 В един стакан два-три лимона изцедете
за лимонада — тя укрепва дробовете.
Ах, миличка!

ЕЛЕНА

Сеньор!

ФИЛИПЕН

Май сватба тук ще има.

ПАКЕТА

Като че ли към нас се приближават трима:
Дон Диего, Дон Хуан и Леонор съзрях.

ФИЛИПЕН

1480 А други някои не идват ли със тях?

ПАКЕТА

Едва ли.

ФИЛИПЕН

Братовчедът да се качи при мен.
Срамът ни нека днес да бъде поделен
зарад стремежа ни към хубостта, която
заслужих аз, а той изгуби глуповато.
1485 Нотариусът ни дойде ли с документ?

ПАКЕТА

Да, тук е.

ФИЛИПЕН

Аз държа да свършим за момент.
Бърз и добър ефект — за мен това е плюс,
затуй съм тъй припрян за брачния съюз.

ЧЕТВЪРТА СЦЕНА

Леонор, Елена, Филип

ЛЕОНОР

Дойдох, та заедно да сторим нещо с вас.

ЕЛЕНА

1490 Да сторим, но какво. Представа няма аз.
Ако за мен е дълг, а пък за вас забава,
какво да правя? Туй проблем за мен остава.
Съгласна съм, ако ответ получа бърже.

ФИЛИПЕН

Тоз, който се над мен надсмива, той се лъже
1495 сто, двеста, триста, над хиляда пъти даже.

ЛЕОНОР

Безсмислена ще се тук точността окаже.
Пристигнахме при вас със цел да ви пленим.

ФИЛИПЕН

И проявявате стремеж неоценим.

ЕЛЕНА

Аз сетих се за вас, но и за господина.

ЛЕОНОР

1500 За присмехулника, за вашия роднина.
Той мисли си едно, а друго ти говори.

ДОН ДИЕГО

Госпожо, аз съм ваш. Та кой ще го оспори?
Днес, изразявайки дълбоко съжаление,

че ви изгубих, тук пристигнах с намерение
1505 да се разоблича пред своята любима.
Сега в очите ми сълзи горчиви има,
защото произвол извършва Хименей,
обвързвайки ви в брак с тоз глупав мой лакей.

ФИЛИПЕН

Защо злословите!

ЕЛЕНА

Нима сте луд, Мендоса?

ДОН ДИЕГО

1510 Елена, този брак в главата ви халоса.

ЕЛЕНА

Дон Педре, чухте ли?

ФИЛИПЕН

Дали съм луд и аз?

Че кой би спорил с мен я мълком, я на глас?

ЕЛЕНА

Та вие сте лакей!

ФИЛИПЕН

Изцяло предан вам!

ЕЛЕНА

Шегувате се с мен?

ФИЛИПЕН

Та право да ви дам.

ЕЛЕНА

1515 Тоз, който отмъсти за мен, от мен награда
ще има.

ФИЛИПЕН

Аз не ща на мен тя да се пада.

ЕЛЕНА, *на Дон Диего*:

В ущърб на твоя ранг и твоя род е видно,
че този негодяй държи се с мен обидно.
Ти претендираш, че добре постъпваш днес,
1520 а си играеш най-коварно с мойта чест.

ДОН ДИЕГО

Със този зlobен лай не ще ме уязвите,
за всичко себе си ще трябва да вините.
Подлъган бях от вас със чуждо облекло —
туй на лакея ми. То всъщност би могло
1525 във случая добър урок да ви даде:
че всичко, що лети, уви, не се яде.
Не се засягайте, че ще ви кажа честно,
че хитрият глупак във капан попада лесно.
Говорехте ми за дни радостни, богати,
1530 а все се питахте натрупах ли дукати
и ме намразихте, затуй че съм бил беден,
защото бедният във всичко бил последен.
Щом моя Филипен, лакея ми, приехте
за свой кумир, тозчас мен за глупак ме взехте.
1535 Срещу тоз подъл ход получихте си дар:
спечелихте лакей — все пак и той е кяр.

ЕЛЕНА

Аз ще ви отмъстя за долната измама.

ДОН ДИЕГО

За мъст ли готви се добрата ужким дама?

ЕЛЕНА

Ще отмъстите ли за мене, Дон Хуан —
1540 за любовта ми туй ще бъде вашта дан.

ДОН ХУАН

Да взема вас, жена тъй користолюбива?

И Дон Диего се страхува от такива.

Обичахте го уж, но само за парата,

а пък лакеят му размъти ви главата.

1545 Аз, който в тоз момент и в град Мадрид, и в Двора

обичан съм и съм ценен от всички хора,

аз да ви стана мъж? Че да не съм глупак!

Не ви ща, но ръка целувам ви все пак.

ДОН ДИЕГО

Да взема вас, жена тъй користолюбива?

1550 Нали и Дон Хуан се плаши от такива.

Обичахте ме уж, но само за парата,

А пък лакеят ми размъти ви главата.

Надежди никакви, госпожо, не хранете.

Не ми харесвате — добре го запомнете!

1555 Аз да ви стана мъж? Че да не съм глупак!

Не ви ща, но ръка целувам ви все пак.

ФИЛИПЕН

Да взема вас, жена тъй користолюбива?

И моят господар се плаши от такива.

Ще ме отпратите със як ритник отзад,

1560 щом видите, че съм без ни един дукат.

Схватлив е Филипен — добре го запомнете,

церете си ума, а мен ме забравете.

Аз да ви стана мъж? Че да не съм глупак!

Не ви ща, но ръка целувам ви все пак.

ЕЛЕНА, седнала е на стол, с кърпичка пред очите, и плаче.

1565 Все пак си имам във Испания роднини...

ЛЕОНОР

Говорих ли ви аз за пошлите картини?

Измамливи са те. Уверена в туй бях,

защото по-добре от вас ги опознах.

ЕЛЕНА

Ах, как ще издържа! Оттук ме изведете!

ФИЛИПЕН

1570 Тоз, който със злато̀ обсипва ви нозете,
е врач като за вас и сте във негов плен.

ДОН ДИЕГО

Ти, Филипен, мълчи!

ЕЛЕНА

Аз още този ден
чрез мъст или чрез смърт ще търся утешение.

Излиза

ДОН ДИЕГО, На Леоно̀р:

Преди да стигне тя до тежко престъпление,
1575 госпожо, вярвам, че сама ще се решите
по начин подходящ да го осуетите.

ЛЕОНО̀Р

Щом заслужавате, на вас ще дам аз право,
но нивга спрямо мен не действайте лукаво.
Надежден съдник ваш ще съм и ще държа
1580 да се изпълни туй, което ви дължа.

ДОН ДИЕГО

От вас зависим съм.

ЛЕОНО̀Р

Въпроса ще решим,
но се страхувам, че тук ще безпокоим
Елена. Вкъщи бих могла да ви призная

какъв сте ми и как бих действала накрая.

ПЕТА СЦЕНА

Беатрис, Филип

БЕАТРИС

Филипен!

ФИЛИПЕН

Беатрис!

БЕАТРИС

1585

Любими, би ли взел?

ФИЛИПЕН

Какво?

БЕАТРИС

Една жена.

ФИЛИПЕН

С каква конкретна цел?

БЕАТРИС

За брак...

ФИЛИПЕН

Добър съвет. Дали ми е позната?

БЕАТРИС

О, да, разбира се. Това съм аз самата.

ФИЛИПЕН

О, Сатана, назад! Къде ме ти повеждаш?!

1590 Челото ми не е трапеза за надежда

и тайнства не кръжат из моята глава,
макар че някои съмняват се в това.
Звънец, като овца, не искам аз да нося.
Пандора, страшно зло, защо не се пръждосаш?
1595 Проклетата Беатрис, ти мене във капан
не ще ме уловиш — не съм неук хайван.
Като Мендоса аз глупак не ща да ставам —
деца да правя и жена да угоявам!
Ако съм без деца, ще мина за глупак,
1600 ала ако създам с теб някой пеленак,
шест месеца ще съм с кореместа жена,
която ще квичи досущ като свиня.
Щом от корема ти покаже се детенце,
изцапано като в кал лягало прасенце,
1605 ще кажат някои, че е със мойто чело,
а други, че носа на майка си е взело.
Ще цункаме това дете ту аз, ту ти,
а то безспир на твоя корем ще ми лъхти.
Ще гледам дойката кърма като му дава,
1610 как рита то с крачка и как се напикава.
Ще ставам аз да го люлея всяка нощ,
умирайки за сън, оставайки без мощ,
а сутринта, ако до изгрев доживея,
молитви ще шептя дано да овдовея.
1615 Наместо с теб да съм тоз пъкъл преживял,
държа да имам туй, което Бог е дал,
да пия и да ям, да лягам и да ставам,
без страх, че някого с това ще притеснявам.
Въпросът е решен, не ми го споменавай,
1620 пък щом те заболя, при доктор заминавай.

БЕАТРИС

Филипен си тръгва, но Беатрис го задържа:

Почакай, Филипен. Дължа ти обяснение.

Брак с тебе — та това за мен ще е падение.
Да ходя под ръка със странен екземпляр,
с един невеж съпруг, с един надут мъжкар,
1625 когато търсят ме поклонници богати,
известни първенци, сановници, прелати!
Преди петнайсет дни, ако бе рекъл Бог,
брак щях да сключа със служител с чин висок,
а малко след това поиска ми ръката
1630 известен писар от съдебната палата.
Ти по-почтен стани, по-честен и тогаз
ще видя ще ли те за мъж приема аз.
Две тлъсти пилета граф виден ми дарява,
херцог ухажва ме, но аз не се поддавам.
1635 А пък един абат, мой явен обожател,
желае да ми е съпруг или приятел
и скоро ме дари със сребърна посуда.
Как тъй ще взема теб? Че аз да не съм луда?

(Излиза)

ФИЛИПЕН

Почакай, Беатрис!... Отиде си, за жалост!
1640 Май трябваше да съм по-сдържан поначало.
Тя гневна ли или лукава се показва,
не знам, но се гневя, щом нещо ми отказва.
Красива, но без ум. Аз хитро ще постъпя
във случая: едно рондо ще й скалъпя.

[1] Името на планината Сион добива по-общо значение и назовава всяко място, свързано с божие присъствие, от което се очакват добрини. Б. пр. ↑

[2] Хименей — бог на брака в гръцката митология. Б. пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.